

5. fejezet

1. a) megoldhatatlansága; b) legokosabban; c) elképedésünknek; d) kitéphetetlenül; e) elgondolásodról.

El kell tudni dönteni, melyek közülük képzők, illetve (jelek és) ragok, és ezeknek mi az egymás közti sorrendje.

Egy magyarul tanuló külföldinek egyáltalán nem könnyű feladat a morféma sorba rendezése.

2. a) *írj(ál)*, b) *nézz(él)*, c) *láss(ál)*, d) ***bűzlik!***, e) *higgy(él)*, f) *tarts(ál)*, g) ***csuklik!***, h) *igyál*

A vastagon szedett igéknek nincs felszólító módjuk: **bűzőlj*, **csukolj*. Az ikes igék között lehet még ilyet találni: azok ilyenek, amelyek az *-ik* végződés előtt olyan hangkapcsolatra végződnek, mely nem állhat a magyarban szóvégen (*bűzlik*: *-zl*; *csuklik*: *-kl*): pl. *ízlik*, *siklik*.

3.

a) i) *-a -t* toldalék: tárgyrag (*kutyát*), múlt idő jele (*várt*), befejezett melléknévi igenévi képző (*az elhunyt Józsa Imréné*), igeképző (*röppent*), helyhatározó ragja (*Kolozsvárt*), mértékhatózó ragja (*egy kicsit*);

ii) *-k* toldalék: többes szám jele (birtokosé is) (*kutyák*, *kutyáik*), E/1. igei személyrag (*olvasok*), T/3. birtokos személyrag (*kutyáik*);

iii) *-nAk* toldalék: részes eset ragja (*odaadtam Olgának*), birtokos eset ragja (*Borisnak a balettcipője*), helyhatározó ragja (*falnak megy*), egyéb határozó ragja (*okosnak tart*), T/3. személyű igei személyrag (*alszanak*);

iv) *-az -ik* toldalék: egyes szám harmadik személyű ikes ragozású igei személyrag (*levest eszik*), T/3. személyű igei személyrag tárgyas ragozásban (*eszik a levest*), kiemelő jel (*szebbik*).

b) i) *-az* angolban az *-s* toldalék: többes szám (*girls* 'lányok'), birtokos (*mom's day* 'anyák napja'), E/3. igei személyrag (*he makes* '(ö) csinál'), összetett szavakban kötőelem (*craftsman* 'kézműves')

ii) *-a* németben az *-en* toldalék: melléknévi végződés (*dem schönen Kind* 'a szép gyermeknek'), E/3. hímnem tárgyeset ragja és gyenge főnevek végződése (*einen Jungen* 'egy fiút'), többes szám jele (*Elefanten* 'elefántok'), T/1. és T/3. igei személyrag (*wir/sie singen* 'éneklünk/énekelnek'), felsőfokú melléknévi végződés (*am schönsten* 'legszebb'), összetett szavakban kötőelem (*Krankenschester* 'betegápolónő').

c) Mássalhangzóra végződő szavaknál: *-s*, (kiejtve a szóvégi mássalhangzótól függően zöngés vagy zöngétlen). Sziszegő, susogó mássalhangzóra végződőeknél *-es*. A változás mindig végbemegy, a hangkörnyezet szabályozza.

4. A finnben a két többes számot kifejező morféma van a *-t* és az *-i*. Előbbit alany-, illetve tárgyesetben használják a többes szám jelölésére, míg utóbbit az összes többi esetben. Külön érdekesség, hogy a finnben az alany- és a tárgyeset többes számban teljesen egybeesik, mintha magyarul azt mondanánk: *ház ~ házat ~ házak ~ házak* (a *házakat* helyett).

A magyarban is két többes számot kifejező toldalék van: a *-k* és az *-i*. Utóbbi a birtoktöbbséítő jel, előbbit az összes többi esetben (azaz a birtokossal nem rendelkező főnevek többsítésénél) használjuk.

5. i) *ibuibu*, ii) *rumahrumah*, iii) *medzahmedzah*

6. az utolsó előtti szótag duplázásával: i) *matutua*, ii) *lalaga*, iii) *szavavali*

7. A c) d) az újságírói stílusban gyakori, hogy a múlt idő miatt befejezett melléknévi igenevet használnak, de ez nem indokolt.

8.

- a) *szemét ledobó vs. szemétledebó*: aki valamit ledobott, az szemét, pimasz – szemét ledobására alkalmas hely;
b) *házi állatvágás vs. háziállatvágás*: az állatvágás otthon történik – háziállatok vágása;
c) *öslény kutató vs. öslénykutató*: a kutató egy öslény – öslényeket kutató kutató;
d) *parkoló ór vs. parkolóór*: az ór parkol – a parkolóban dolgozó ór;
e) *tanuló bérlet vs. tanulóbérlet*: a bérlet tanul – tanulóknak szóló bérlet;
f) *felső ház vs. felsőház*: felül lévő ház – régi magyar országgyűlés egyik törvényhozó testülete.

9.

minu-n talo-ssa-ni	az én házamban
häne-n pullo-nsa	az ő üvege
sinu-n pullo-sta-si	a te üvegedből
isä-n talo-i-sta	az apa házaiból
meidä-n talo-mme	a mi házunk
Kaisa-n karhu-ssa	Kaisa medvéjében
teidä-n pullo-i-sta-nne	a ti üvegeitekből
heidä-n karhu-sta-nsa	az ő medvéjükből
sinu-n talo-si	a te házad
meidä-n karhu-i-ssa-mme	a mi medvéinkben
teidä-n talo-sta-nne	a ti házatokból
minu-n karhu-ssa-ni	az én medvémben
isä-n pullo-sta	az apa üvegéből
häne-n talo-ssa-nsa	az ő házában
Kaisa-n pullo-i-ssa	Kaisa üvegeiben
heidä-n talo-sta-nsa	az ő házukból

Szószedet: talo ~ ház; pullo ~ üveg; karhu ~ medve;

isä ~ apa; Kaisa ~ Kaisa;

-n ~ birtokos eset ragja; -ssa ~ -bAn; -sta ~ -bÓl; -i ~ többes szám;

minun ~ enyém + -ni ~ -m (pl. ház**am**); sinun ~ tied + -si ~ -d (pl. ház**ad**);

hänen ~ övé + -nsa ~ -(j)A (pl. ház**a**); meidän ~ mienk + -mme ~ -Unk (pl. ház**unk**);

teidän ~ tietek + -nne ~ -tOk (pl. házat**ok**); heidän ~ övék + -nsa ~ -Uk (pl. ház**uk**);

A fordítanivaló:

a) az én üvegeimből	minun pulloistani
b) a te medvéidben	sinun karhuissasi
c) az ő medvéjéből	hänen karhustansa
d) a mi üvegüinkből	meidän pullostamme
e) a ti házaitokban	teidän taloissanne
f) az ő üvegeikben	heidän pulloissansa
g) az apa medvéjében	isän karhussa
h) Kaisa házaiból	Kaisan taloista

A finn nyelv birtokos szerkezeteiben a birtokost mindig jelöli egy *-n* esetrag, míg a birtokon csak akkor bukkan fel a birtokos számára és személyére utaló toldalék, ha a birtokos személyes névmással van kifejezve. A szótó után áll(hat) a többes számot kifejező *-i*, de a magyarral ellentétben a finnben ez után az esetrag következik, és csak eztán jön a birtokos számára és személyére utaló toldalék (mintha kb. azt mondanánk magyarul *ház-ban-am*). A magyarban a névutós szerkezetek viselkednek teljesen ezen a módon: csak akkor van szám-személyjelölés, ha személyes névmás áll előtte (vö. *(én) mellettem ~ Péter mellett*), és történetileg a névutók felépítése is szótó-esetrag-birtokos személytoldalék volt: *mell-ett-em (-tt: vö. Pécs**ett**)*.

Az angolban a birtokos birtokos esetben jelenik meg, de a birtokon nem jelenik meg ennek számára és személyére utaló toldalék: pl. *my book* ~ könyvem, *your book* ~ könyved stb.; illetve esetragok helyett prepozíciókat találunk, melyek a birtokost is megelőzik: *in my book* ~ az én könyvemben stb.

Az olaszban a birtokos (a névelőhöz hasonlóan) megmutatja a birtok nemét és számát: *il mio libro* ~ az én könyvem (hímnem egyes szám); *la mia amica* ~ az én barátnőm (nőnem egyes szám), *i miei libri* ~ az én könyveim (hímnem többes szám), *le mie amiche* ~ az én barátnőim (nőnem többes szám).

10. a) Ladányi kísérlete szerint az 1. és a 2. esetben a -(V)l képző használata volt gyakori, mert ezek egy szótagú szavak, a 3. és a 4. esetben a -(V)l és a -(z) verseng egymással. Legkevésbé gyakori az -ál képző.

b) Betűszavakhoz, neologizmusokhoz, -ing végű idegen szavakhoz a -(V)z járul.

c) (V)l csak egy szótagú mássalhangzóra (de nem l-re vagy r-re) végződő szavakhoz járul: *bokszol*, *kódol*, *szkennel*.

- i) *diszkózik*
- ii) *e-mailezik*
- iii) *radíroz*
- iv) *bokszol*
- v) *kódol*
- vi) *videózik*
- vii) *szkennel*
- vii) *futballozik*

11. A -kA nem fordulhat elő -a/-e végű főneveknél. Ha a szónak vannak tőváltozatai, akkor a -kA az alapszóhoz, a -cskA a kötött tőhöz passzol (*bagoly*). Egy alakú tövekhez a -kA kötőhang nélkül, a -cskA kötőhanggal kapcsolódik (*asztal*), idegen eredetű szavaknál a -cska gyakoribb.

- i) *blogocska*
- ii) *maszekocska*
- iii) *nagynénike / nagynénicske*
- iv) *fröccsöske*
- v) *bosszúcska*
- vi) *bagolyka / baglyocska*
- vii) *almácska*
- viii) *asztalka / asztalocska*
- ix) *fénymásoldácska*
- x) *rókácska*
- xi) *székecske*
- xii) *bukszácska*
- xiii) *körtécske*